

LODŽSKÁ KONFERENCE O GOTICISMECH

Katedra teorie literatury, divadla a filmu Lodžské univerzity uspořádala ve dnech 15.–18. května 2001 mezinárodní interdisciplinární konferenci na téma **O goticlsmech: obraznost, hrůza a krutost**. Záměrem konference bylo z několika hledisek prozkoumat fenomén, který vznikl souběžně v Anglii, Německu a Francii 18. a 19. století a jenž se nazývá Gothic novel, Schauerroman nebo roman frénétique či roman noir (černý román) a jeho pokračování; ale nejde pouze o román, ale vůbec o literaturu tohoto druhu. Anglický gotický román vzniká v druhé polovině 18. století jako součást mohutného proudu protiracionalistického preromantismu.

Ostatně Anglie – jak známo – stala se vlastí sentimentalismu již ve 30. letech 18. století (alespoň v poezii) a především románová díla odehrávající se zpravidla na gotických hradech hemžící se nadpřirozenými bytostmi, jež rozrušují úhledný obraz našeho světa, bývala atraktivní četbou tehdejších lidí a lavinovitě se šířila po celé Evropě včetně českého a polského prostředí. V Anglii měla takováto „gotika“ jistý protikatolický osten: některá díla se odehrávají za inkvizice, nezřídka také v klášterech. U počátku tohoto žánru stál Horace Walpole (1717–1797), syn známého ministerského předsedy, který ve Strawberry Hills vlastnil nevzhledný dům v gotickém stylu. Jeho román Otrantský zámek (*The Castle of Otranto*, 1765) s přízrakem, který se mstí, se stal předlohou dalších děl tohoto typu, například dvou žen – Clary Reeové (1729–1807) a hlavně Anne Radcliffové (1764–1823), autorky Záhád Udolpha (*The Mysteries of Udolpho*, 1794). Proslulý byl zvláště Matthew Gregory Lewis (1775–1818), autor románu Mnich (*The Monk*, 1795) s ďábelsky erotickými motivy a španělskou scénérií, a Charles Robert Maturin (1782–1824), tvůrce románu Poutník Melmoth (*Melmoth the Wanderer*, 1820), na nějž navazoval Honoré de Balzac. V této linii pak v samotné Anglii pokračovala řada autorů i v době viktoriánské a „gotické“ motivy, propustující celou anglickou a britskou literaturu 19. a zčásti i 20. století, stojí v předveři horroru apod.

Z anglické „gotiky“ čerpala celá kontinentální Evropa: škoda, že právě na této konferenci nezaznělo téma ještě dalekosáhlejšího významu, totiž že skutečná autentická středověká gotika vlastně takřka bez přerušení postupovala ostrovní architekturou až do 19. století, nikoli však jako pseudostyl, ale jako volně pokračování tzv. perpendiculař style. Toto umělecké podloží bylo úzce spjato s celkovým vnímáním tohoto fenoménu. Díla Dickensova nebo sester Brontëových si bez „gotiky“ nelze ani představit,

Maturin působil na Balzaka, poetika Lewisova Mnicha se objevuje v *Legendě o Velikém inkvizitorovi* v Bratřech Karamazovových, z Gogola a Dostojevského vycházel Franz Kafka. Existuje ostatně anglicko-rusko-německo-česká linie, která se prolíná až k dílu Ladislava Klímy a dále k Egonu Hostovskému a protektorátní psychologické próze.

Konference byla zahájena v Evropském institutu (Institut Europejski, který je filiálkou podobného zařízení v Maastrichtu). Pořadatelé konference, jejímiž jednacími jazyky byla polština a angličtina, pozvali řadu hostů: Manuelu Aguirre z Madridu, Yvonne Leffler z Karlstadu (Švédsko), Birgit Mayer-Königovou z Heidelbergu, Helen Wheatley z Warwicku ve Velké Británii, Valérii de Courville Nicol z kanadské Ottawy, Charlese Russella z USA a také dva účastníky z Brna; ale především tu byla řada významných Poláků, mezi nimi vedoucí pořádající instituce Grzegorz Gazda, známý polský bohemista a překladatel Leszek Engelking, David Malcolm z Gdaňska, lidé, kteří se tímto uměleckým fenoménem zabývali z hlediska literatury, divadla, filmu a výtvarného umění. V podstatě tu byly zastoupeny všechny významné polské univerzity: varšavská, lodžská, krakovská, katovická, gdaňská, wrocławská, poznaňská aj.

Konferenci uvedla Alina Kowalczykowa z Polské akademie věd z Varšavy referátem *Wspaniala makabra* a koncepčním příspěvkem *Geometries of Terror. The Use of Space in Gothic Fiction* Manuel Aguirre z Autonomní univerzity v Madridu (jeho referát se zabýval toposem gotické prózy, ale byla v něm řada faktografických a terminologických nepřesností). Severskými „gotickými“ motivy se zabýval Lars Lönnroth ze švédského Göteborgu, postmoderní goticismy analyzoval známý americký rusista Charles Russell (Rutgers University, USA). V dalších dnech a sekcích vystoupili s podnětnými referáty mj. Birgit Mayer-Königová z Heidelbergu (*Skulls, Blood and Murder in the Tantric Traditions*), Valérie de Courville Nicol z kanadské Ottawy (*The Deployment of Eugenic and Behaviourist Theories in Victorian Gothic*) a řada polských literárních vědců, kteří hledali goticismy např. u J. Słowackého (Jacek Brzozowski z Lodže, Anna Pilewicz z Toruně, Ewa Grzęda z Wrocławu aj.), zaznívala tu i témata z E. A. Poea, dominantní bylo téma anglické viktoriánské tradice, nechyběly však ani metodické a didaktické referáty polských polonistů, hledaly se i doklady goticismů před gotickým románem (např. u J. Milтона), pátralo se po genezi moderního horro-

ru, u nás známý překladatel **Leszek Engelking** pojednal o díle V. Nabokova, objevovala se tu i témata goticismů a postmoderny, a to nejen v literatuře, ale i v jiných druzích umění (**Kataryzna Cítko**, Białystok). Gotická próza anglická, kde tyto jevy měly počátek, byla extrapolována až do současného románu hrůzy, do „kanibalského románu“ a thanatologických témat, neopominulo se ani oboustranné působení goticismů a reklamy (**Ewa Szczesna** z Varšavské univerzity: *Gotycyzmy w reklamie. Reklama w gotycyzmach*). Brněnskou slavistiku zastupovali **Ludvík Štěpán** s referátem *Kalejdoskop form genologických w popularnych nurtach gotycyzmu* a **autor těchto řádků** s příspěvkem *The Russian and the Czech-German Gothic Link: Fragments of Development and Comparison*.

Pořadatelé se postarali také o volný čas účastníků, secesní střed Lodže vytvářel konferenci důstojný rámec a atraktivní témata referátů provokovala k diskusím. Nutno v této souvislosti poznamenat, že

nešlo jen o atraktivní téma: pořádající pracoviště úzce spolupracuje s Ústavem slavistiky Masarykovy univerzity na společném žánrovém projektu i v rámci jediného evropského časopisu *Zagadnienia Rodzajów Literackich* (vychází v Lodži a Wrocławu), jenž se zabývá literárními žánry a vychází z inspirace polské fenomenologie, z prací Romana Ingardena, Juliusze Kleinera, Stefanie Skwarczyńskiej a Jana Trzynadlowského. Nyní v této tradici pokračuje lodžský *Grzegorz Gazda* a wrocławský *Bogdan Pięczka*.

Dominantou této mezinárodní konference byla tedy atraktivita témat zabudovaná do metodologicky průbojných modelů: nízké vytváří vysoké, strašidelná literatura se jako černá perla skví na vrcholcích světové literatury. Převládal ovšem polský materiál, ale silně tu byla přítomna i témata britská, skandinávská, německá a americká, bohužel jiná slovanská jen výjimečně. Konference se zúčastnili v poměrně velkém počtu i polští doktorandi.

Ivo Pospíšil